

SÁRKÖZY PÉTER

A „KÁRPÁTOK DINDIMEÓJA”

Faludi Ferenc, a római Árkádia költője

I. Faludi Ferenc Rómában

Batsányi János Faludi műveinek 1824-es kiadásához mellékelt életrajzában kurziválva, felkiáltójellel ellátva írja: „Innen Olaszországba – *Rómába ment!* Ezen város említése már magában nyilván jelenti... hogy Faludi életében ezzel az utazással új időszakasz kezdődik. ...a Scipiók, Camillusok, Catók, Caesarok, Cicerók, Virgiliusok, Horatiusok hazájában lakván, s a hajdani Világ Asszonya hatalmának gyászos omladékait naponként szemlélvén... az emberi dolgok mulandóságáról, kétség kívül elég gyakran elmélkedett, gondolkodott.”¹ Toldy Ferenc szerint is „az olasz ég csalta ki lyrai képességét alvó csiráiból”, és ezt Faludi *Minden munkáinak* kiadója olyannyira komolyan gondolta, hogy az ezeroldalas kötet címlapjára egy olyan metszetet készíttetett, amelyen Faludi Ferenc elképzelt alakja látható, amint római szobájában, nyitott ablaknál, könyvekkel megrakott asztalon ír, míg az ablakon keresztül a Szent Péter Bazilika kupolája látszik.² Szauder József 1941-ben írt kismonográfiájában mindenekelőtt az Olaszországban fordításain dolgozó Faludi alakját próbálta megrajzolni, mert szerinte is a Rómában eltöltött öt esztendő, „ez a hosszú idő éppoly döntő volt írói pályája alakulására, mint Mikesnek Párizsban töltött öt esztendeje.”³ Ennek ellenére Szauder József hatvan évvel ezelőtti doktori disszertációja óta eddig senki sem foglalkozott részletesebben azzal, hogy milyen kulturális környezetben élt Faludi az „örök városban”, és milyen „hatások” alatt vált a 18. századi magyar irodalom egyik legkiválóbb szépiójává, a modern magyar költészet első képviselőjévé, ahogy Weöres Sándor nevezte: „legelső, sorsdöntően Európába vezető” költőnké.⁴ Jelen tanulmányunkban ehhez szeretnénk némi adalékkal szolgálni a költő születésének 300. évfordulóján,^{*} mert megítélésünk szerint Faludi egész írói életművének kulcsa az a közel öt esztendő, amely alatt Rómában élt és íróvá formálódott.

¹ FALUDI Ferenc *Versei*, kiad. BATSÁNYI János, Pest, 1824, 137–138.

² Vö. VARGHA Balázs, *Két arckép* = FALUDI Ferenc, *Fortuna szekeirén okosan ül*, szerk. VARGHA Balázs, Bp., Szépirodalmi, 1985, 9.

³ SZAUDER József, *Faludi Udvari embere*, Pécs, 1941, 6.

⁴ WEÖRES Sándor, *Három veréb hat szemmel*, szerk. KOVÁCS Sándor Iván, Bp., Szépirodalmi, 1981, 76.

* Jelen tanulmány 2004 nyarán készült, és a Kalligram Könyvkiadó 2005-ben induló „Magyarok emlékezete” sorozata első köteteként írt kismonográfiám eredményeit kívánta összegezni. Vö. SÁRKÖZY Péter, *Faludi Ferenc 1704–1779*, Pozsony, Kalligram, 2005.

Faludi Ferenc élete derekán, 36 éves korában, tízéves, hazai és külföldi akadémiákon betöltött tanári gyakorlat után, alapos tudással felvértezve érkezett 1740 késő őszén Rómába, a pápai gyóntató atyák kollégiuma megbecsült tagjának.⁵ Rómában nem egy világtól elzárt rendházban élt, amint azt egyes életrajzírói feltételezték,⁶ hanem a Szent Péter Bazilika tőszomszédságában, Róma egyik legmozgalmasabb negyedében, az azóta félig lebontott „Borgo” egyik legszebb reneszánsz palotájában, a Piazza Scossacavallin lévő, Pinturicchio-freskókkal díszített Palazzo Penitenzieriben lakott, amelyben ma az elegáns Columbus Szálló található. Faludi római életéről csak az *Omniárium*, a Rómában elkezdett kis jegyzőfüzet feljegyzései alapján van némely ismeretünk.⁷ Valószínűleg ismerték egymást Giulio Cesare Cordarával, a központi jezsuita akadémia, a Collegium Romanum tanárával, árkádikus latin költővel és drámaszerzővel, a Collegium Germanicum Hungaricum egyik első történetírójával.⁸ Cordara darabját, a *Cesare in Egíptót* 1745 farsangján mutatták be Rómában a Collegium Romanumban, illetve 1749-ben Faludi magyar fordításában a Nagyszombat melletti Albano Castrumban, a jezsuiták fejeéregyházai kastélyszínpadán az „őszi mulatónapok alkalmatosságával”.⁹ Az mindenképp bizonyos, hogy Faludi ekkor ismerkedett össze Ruggero Boscovichcsal, az akkor szintén Rómában élő neves dalmát természettudóssal és latin költővel, akivel húsz év múlva ismét találkozott Pozsonyban. Boscovich két epigrammáját még Rómában feljegyezte *Omniárium*ába, és barátjához, annak pozsonyi látogatásakor, baráti hangvételű, csipkelődő latin üdvözlőverset írt.¹⁰ Talán nem tévedek azzal a feltevéssel, hogy a latinul verselő, félig horvát származású magyar gyóntatónak valószínűleg a dalmát Boscovich – és esetleg Cordara – lehetett ajánlója az Árkádia Akadémiánál.¹¹

A negyvenes évek elején egyébként egy sor neves magyar egyházi értelmiségit találunk Rómában. Semmi okunk nincs tehát azt feltételezni, hogy ne lett volna kapcsolata a vele együtt Rómában élő magyar jezsuita és piarista tanár kollégáival, a hozzá hasonlóan matematikát és fizikát oktató két Cörver báróval, a híres római Nazarénus kollégium,

⁵ MONAY Ferenc, *Római magyar gyóntatók*, Róma, 1956.

⁶ GYÁRFÁS Tihamér, *Faludi Ferenc élete*, Bp., Franklin, 1911, 35.

⁷ NAGY Elemér, *Faludi Ferenc Omniáriumának latin nyelvű versei és jegyzetei*, Ipolyság, 1943; SZAUDER József, *Faludi Ferenc és Itália: Az Omniárium olasz nyelvű jegyzetei* = Uő., *Olasz irodalom – magyar irodalom*, Bp., Szépirodalmi, 1963, 368–387.

⁸ Giulio Cesare Cordara Faludival egy esztendőben, 1704-ben született a Piemont tartományban lévő „Alexandriában” (Alessandria), és 1739 óta élt Rómában mint a jezsuita rend történetírója (*Historia Societatis Iesu*, 1750; *Historia Collegii Germanici et Hungarici*, 1770). Neves költőnek számított, Panemo Cisseo néven vették fel az Árkádia költőakadémia tagjainak sorába. Latin és olasz nyelven írt költeményeit, „katonai eklogáit” (*Saggi di ecloghe militari*) Giosué Carducci is igen nagyra tartotta. Kortársairól megemlékező, „csípős” versei *Boscovich parókája* címmel jelentek meg (*Capitoli sulla parucca di Ruggero Boscovich*). Vö. M. VIGILANTE, *Cordara = Dizionario Biografico degli Italiani*, IX, Roma, 1983, 789–793.

⁹ KELLER Imre, *Faludi Ferenc „Caesar”-ja*, EPhK, 1914, 748–751.

¹⁰ FALUDI Ferenc *Prózai művei*, szerk. VÖRÖS Imre, URAY Piroksa, Bp., Akadémiai, 1991, II, 952, 1072.

¹¹ Sajnos a Faludi Ferenc árkádiai tagsága idejére vonatkozó Árkádia-jegyzőkönyvek (*Custodia Morei*) elvesztek, így Szauder Mária csak az akadémiai tagság tényét tudta kimutatni. Vö. SZAUDER Mária, *Faludi Ferenc a római Árkádia tagja*, ItK, 1982, 448–451; KOVÁCS Sándor Iván, *Árkádiában élt ő is: Faludi Ferenc háromszázadik születésnapjára*, Életünk, 2004/3, 370–382.

majd a pesti piarista gimnázium tanáraival, Bajtay János Antallal, a Barberini hercegek könyvtárigazgatójával, későbbi erdélyi püspökkel, a Janus Pannonius költészetéért lelkesedő Conradi Norberttel, a Vatikáni Titkos Levéltárban történeti kutatásait folytató, Róma-szerzte ismert latin szónokkal, Desericzky Incével.¹² Így nem nagyon valószínű Vargha Balázsnak az a vélekedése, hogy „Rómában ritkán akadt magyar beszélgető társa”.¹³

Joggal feltételezhetjük azt is, hogy a két iskolai színjátékot magyarra fordító, azokba Metastasio módjára dalbetéteket illesztő, darabjait Nagyszombatban és Kőszegen diákjaival színpadra állító Faludi római éve alatt színházi ember lehetett. *Omniárium*ában egy tucat Goldoni- és Chiari-szindarabból jegyzett fel magának idézeteket olasz nyelven. Mivel Goldoni igazi színházi sikere csak 1745 után kezdődött el Olaszországban, így ezek minden valószínűség szerint későbbi olvasmányélmények eredményei, de minden bizonnyal nem egy *commedia dell'arte* előadást láthatott Rómában, a Teatro Valléban vagy az akkor épp felépült római „nemzeti színházban”, a Teatro Argentínában, hiszen ezek olasz címét szintén megtalálhatjuk latin jegyzőkönyvében.¹⁴

Nem helytálló tehát az a beállítás, amelybe Faludi múlt század eleji életrajzírói állították, s amelynek alapján kialakult a magyar irodalomtörténeti közvélekedésben a Rómában elvonultan, csöndes magányban élő, csak művei írásával foglalkozó jezsuita szerzetesről.¹⁵ Faludi Ferenc, akit Rómában „a Kárpátok Dindimeója” (*Carpato Dindimeio*) néven az *Accademia dell’Arcadia* tagjává választottak, benne élt a negyvenes évek Rómájának igen pezsgő kulturális életében. Más egyházi személyiségekkel együtt eljárt a legszebb római palotákban tartott irodalmi szalonokba, az Árkádia Akadémiának a Capitoliumon és a Bosco Parrasio görög színházában rendezett üléseire, meghallgatta olasz és más nemzetiségű költőtársai verseit, és minden bizonnyal maga is előadta saját latin költeményeit, hiszen ez a tagság egyik velejárója volt.

II. Faludi, az Árkádia Akadémia tagja

Faludi és vele együtt a magyar katolikus egyházi értelmiségiek kicsi, de igen értékes emberekből álló csoportja a „legjobb” pillanatban érkezett az örök városba a 18. század derekán. 1740-ben ugyanis az a XIV. Benedek foglalta el a pápai trónust, akit az olasz művelődéstörténet „papa illuminato”-nak, „felvilágosodott pápának” nevez, mert vele valóban új korszak kezdődött az olaszországi és ezen belül a római kulturális életben.

Az 1648. évi westfáliai békét követően XIV. Lajos Franciaországa vette át a spanyol birodalom korábbi európai szerepét. Ennek következtében végképp meghiúsult a római

¹² SÁRKÖZY Péter, „*Et in Arcadia ego*”: Magyarok és a XVIII. századi Itália, ItK, 1983, 238–251; KOVÁCS Sándor Iván, *Árkádiában kutattam én is... Adalékok a magyar Árkádia-kutatáshoz*, ItK, 1990, 711–734.

¹³ VARGHA, i. m., 11.

¹⁴ FALUDI *Prózaí művei*, i. m., II, 969. Vö. SZAUDEK, *Faludi Ferenc és Itália: Az Omniárium olasz jegyzetei*, i. m.

¹⁵ GYÁRFÁS, *Faludi Ferenc élete*, i. m., 35.

katolikus egyháznak az a törekvése, hogy a Spanyol-Habsburg birodalmakon keresztül befolyásolja egész Európa szellemi és politikai életét, melynek utolsó kísérlete a XI. Ince pápa által 1683-ban, Bécs török ostromakor létrehozott Szent Szövetség volt. Ez Buda és Magyarország felszabadítását, a töröknek a közép-európai zónából való kiűzését eredményezte. Ezt követően azonban az utrechti (1713), majd az osztrák örökösödési háborút lezáró aacheni béke (1748) után a pápai állam végleg egyike lett Európa egyik, különösebb politikai súllyal nem rendelkező, kis államainak. Ebben az új helyzetben a katolikus egyház és a pápaság számára igen fontossá vált, hogy az európai politikai életben elvesztett pozíciókat a kulturális élet területén ellensúlyozzák. Ennek egyik fontos szervezeti kerete, intézménye volt a Krisztina ex-királynő római udvarában összegyűlt írók és tudósok által 1690-ben alapított Árkádia Akadémia, mely a 18. század első felében az egész olasz félszigetet, az egyes olasz kisállamok értelmiségeit összefogó „nemzeti” mozgalommá vált.¹⁶

Sajnálatos módon a magyar irodalmi közvéleményben máig nem zárult le a Csokonai síremléke körül kerekedett úgynevezett Árkádia-pör, amely akörül zajlott, hogy 1806-ban egész Debrecen összefogott Kazinczy ellen, aki azt javasolta, hogy Csokonai sírkövére az „Árkádiában éltem én is” feliratot véssék, mert számukra az Árkádia nem a költők paradicsomát, Theokritosz és Vergilius verseinek világát, hanem a terméketlen marhalegelőt jelentette. A „debreceni pipacéh” képviselői az Árkádia név hallatán nem Guercino és Poussin festményeire gondoltak, melyeken a pásztorok antik római síron találják az „Et in Arcadia ego” feliratot, hanem – talán nem is alaptalanul – arra, hogy a széphalmi mester így akarta kigúnyolni a debreceni kultúra elmaradottságát. Hasonlóképp máig érvényesül irodalomkritikánkban az „Árkádia-ellenesség”, a 18. századi magyar irodalomban kétségtelenül érvényes olasz hatások megkérdőjelezése.¹⁷

Mindenekelőtt azt kell tisztáznunk, hogy az „Árkádia” terminus tulajdonképpen két jelenségszót jelölésére szolgált. Egyrészt a görög „Árkádia” nevét választó pásztor-költői csoportosulásnak az olasz költészet megújítását célzó tevékenységét jelentette, de ugyanakkor jelentette azt az egész olasz félszigetre kiterjedő kulturális mozgalmat is, amely az olasz szellemi élet és kultúra modernizálását, korábbi európai vezető szerepének visszaállítását célozta. A 114 olasz (és dalmáciai) városban „kolóniát” létesítő Árkádia Akadémia a korabeli Itália szellemi életének minden jelentős képviselőjét képes volt összefogni. Az Árkádia-társaságok szövete igen hamar igazi „olasz nemzeti” mozgalommá vált, mely minőségi különbséget jelentett a korábbi, a reneszánsz kor óta alakult municipiális, egy-egy kisváros szellemi életére kiterjedő, helyi akadémiákhoz képest. A görög Árkádia-fennsík pásztorainak mitologikus neveit felvevő, évente hét alkalom-

¹⁶ Toffanin szerint az Árkádia-mozgalommal kezdődik az olasz nemzetté válás folyamata, a Risorgimento is: „L'Arcadia fu il focolare di italianità”. Giuseppe TOFFANIN, *L'Arcadia*, Bologna, 1923, 298. Az Árkádiára és a 18. századi olasz kultúrára vonatkozó szakirodalom részletes bemutatását lásd SÁRKÖZY Péter, *A XVIII. századi olasz irodalom az újabb olasz irodalomtörténet-írás tükrében*, ItK, 1969, 336–342; MADARÁSZ Imre, *Az olasz irodalom története*, Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993.

¹⁷ Az Árkádia Akadémia és az olasz árkádikus kultúra igen alapos elemzése található TÓTH Sándor Attila Patachich Ádám nagyváradi és kalocsai „fiók-Árkádiájáról” írt monográfiájában: *Rómából a Pannon Árkádiába*, Bp., METEM, 2004.

mal „a természet ölébe” – reneszánsz és barokk paloták kertjeibe – kivonuló, műveiket egymásnak felolvasó árkádiai társaságok tagjainak munkássága alapvetően formálta át a 18. századi Itália kulturális életének és közgondolkodásának általános képét, és felkészítette arra az olasz írókat, hogy a század második felében műveikben az irodalmi hagyományok megsértése nélkül, zökkenőmentesen szólaltathassák meg az európai felvilágosodás eszméit.¹⁸

Az Árkádia-kolóniák legfőbb támogatója és mecénása maga a római katolikus egyház volt. Az Árkádia tagjai között számos főpapot, félszáz kardinálist, sőt, öt pápát is találhatunk, hasonlóképp az „arcadi acclamati”, a „közfelkiáltással” felvett Árkádia-tagok között van a katolikus nemzetek nem egy koronás fője, így II. Pál portugál király is, akinek adományából épült 1725-ben a Gianicolo tövében az Árkádia Akadémia palotája és mellette a felolvasóestek fő színhelyévé váló Bosco Parrasio kertben kiképzett kis görög szabadtéri színház.

Az Árkádia-szalonok tevékenysége messze meghaladta a hagyományos olasz költőakadémiák poétikai gyakorlatát. Az Árkádia-tagok között nemcsak a kor legjelentősebb költői találhatók, hanem a 18. századi olasz szellemi és tudományos élet szinte minden lényeges képviselője. Filozófusok, mint Giambattista Vico és Vincenzo Gravina, természettudósok, orvosok, jogászok. Mindenki, aki a kor kultúrájában számított, a híres bolognai matematikus-költő Eustachio Manfredi, a római orvostörténeti múzeumot megalapító Giovanni Maria Lancisi vagy a newtoni elmélet olasz képviselője, a piarista Edoardo Corsini, a római Collegio Nazareno neves professzora. Ennek köszönhető, hogy a leghíresebb európai írók és tudósok, köztük Faludi barátja, a dalmát Ruggero Boscovich, majd Voltaire és Goethe is, megtiszteltetésnek vették, ha az Árkádia tagjai közé választották őket.¹⁹

A theokritoszi és vergiliusi bukolikához és az olasz reneszánsz költészet hagyományaihoz visszatérő pásztorköltői mozgalom, igaz, nem hozott létre igazi „nagy költészetet”, de a 18. század szinte minden jelentős olasz költője, mint Pietro Metastasio vagy Giuseppe Parini is árkádikus költőként kezdték pályájukat. Az olasz Árkádia költői termésének legnagyobb részét az úgynevezett „szalonköltészet” (*poesia salottiera*) alkotásai tették ki: történelmi események megörökítése és megünneplése, mint Buda visszafoglalása, Magyarország török megszállás alóli felszabadítása, Savoyai Jenő déli hadjáratai,²⁰ az olasz társasági élet és a bécsi császári udvar hírei, apáca- és papszentelések, első misézések, arisztokrata családok házasságkötései vagy trónörökösök születésének megéneklése. Ám ennek az „alkalmi” költészetnek köszönhető az olasz költészetnek a „jó ízléshez”, a reneszánsz poétika szabályaihoz való visszatérése, és épp ebben az alkalmi

¹⁸ SÁRKÖZY Péter, *Petrarcától Ossziánig: A költészetértelmezés megújulása a XVIII. századi olasz irodalomban*, Bp., Akadémiai, 1988 (Modern Filológiai Füzetek); TÓTH, Rómából a Pannon Árkádiába, i. m., 11–29.

¹⁹ Voltaire ajánlója a római Árkádia Akadémiában Faludi „római barátja”, Ruggero Boscovich volt.

²⁰ Az árkádikus költők „magyar témájú” verseivel olasz nyelven írt tanulmányaimban foglalkoztam: *Turco in Arcadia: L'eco italiana delle guerre antiturche in Ungheria* = Péter SÁRKÖZY, *Cultura e società in Ungheria dal Medioevo all'età moderna*, Roma, Lithos, 2003. Magyarul lásd JÁSZAY Magda, *Párhuzamok és kereszteződések*, Bp., Gondolat, 1981.

költészetben jelentkezett a 18. századi olasz szellemi életnek az a sajátossága, hogy a költők is igyekeztek „tudósnak”, „filozófusnak” látszani, és az alkalmi költészet egyik fő témájává a természettudományos felfedezéseknek, a newtoni fizika tételeinek megének-lése vált. Ez a költészetben is elterjedő „tudományosság” egyrészt belesimult a hagyományos tanító költészetbe, másrészt előkészítette a hatvanas–hetvenes évek felvilágosodott olasz költészetét, melynek csúcsát a milánói Giuseppe Parini árkádikus költői nyelven megszólaló – Csokonaiéhoz hasonlítható – felvilágosodott ódái jelentik.²¹

Az árkádikus költészet fő törekvését az egyszerű, természetes költői kifejezéshez való visszatérés jelentette az olasz barokk költészet túlzásai, Európa-szerte bírált ízlésficamai után. Az olasz árkádikus költők, a Csokonai és Kazinczy által is fordított Lemene, Marratta Zappi, Rolli, Frugoni, Savioli ugyan nem bizonyultak „nagy mestereknek”, de a költői megformálásban, a műfajok tisztaságának tiszteletében, a muzikalitás költői megvalósításában igazi „mesterek” voltak, annak ellenére, hogy a tökéletesen kimunkált retorikai alakzatokat nem voltak képesek új, organikus szövegösszefüggésbe helyezni, saját egyéni mondanivalójuk szolgálatába állítani, hanem megelégedtek a készen kapott költői formák és alakzatok tárházának színesítésével, a miniatűr formálással, a zeneiségben való tetszelgéssel – azaz költészetük a korabeli olasz egyházi és arisztokrata udvarok szórakoztatásának eszközévé vált. Az árkádikus költészet fő törekvését, a muzikalitás tökéletes érvényesítését a legnagyobb művészi színvonalon Pietro Metastasio valósította meg canzonéiban és melodrámaínak ariettáiban. Metastasio zeneiségre alapuló költészete fejezte ki a legtisztább formában az olasz árkádikus mozgalom művészi igényeit, az előbeszéd és a muzikalitás visszaállítását az olasz költői nyelvben. A nyelv szépségében és zeneiségében rejtett Metastasio melodrámaí egész Európára kiterjedő, nagy népszerűségének titka. Ez okozta azt, hogy bármennyire is meghaladta a felvilágosodás irodalma és a preromantikus, szentimentalista költészet Metastasio melodrámaínak érzés- és gondolatvilágát, ezek nyelvi varázsa, stílusfordulatai nem veszítettek vonzerejükből, és még a század végén is új költői életműveknek, Faludi Ferenc után a fiatal Csokonai Vitéz Mihály költészetének is alapvető inspiráló forrásai tudtak maradni.²²

Ha meggondoljuk azt, hogy a 18. században a római kulturális életet szinte teljes mértékben egyházi értelmiségiek határozták meg, akkor könnyen megérthetjük, hogy a Rómában élő, tanuló vagy egyházi szolgálatot teljesítő magyar értelmiségiek könnyen bele tudtak illeszkedni a kor igen gazdag és pezsgő kulturális életébe. A Collegium Germanicum Hungaricum magyarországi arisztokrata növendékei minden bizonnyal szívesen időztek a velük rokoni kapcsolatban álló római arisztokrata családok, a Frangepánok, az Odescalchik, a Pallavicinik palotáiban rendezett koncerteken, színházi esteken, és hazatérésük után, egyházmegyéik élén maguk is azt a kulturális mecénatúrát követték, melyet

²¹ SÁRKÖZY Péter, „Ognor util cercando”: *Poesia e scienza nell’Arcadia* = Uő., *Roma, la patria comune: Saggi italo-ungheresi*, Roma, Lithos, 1996, 141–148. Magyarul: *Folytonosság és fordulat*, szerk. DEBRECZENI Attila, Debrecen, 1996.

²² SZAUDER József, *Csokonai és Metastasio* = Uő., *Olasz irodalom – magyar irodalom, i. m.*, 368–387; Uő., *Metastasio in Ungheria* = *Studi in onore di Natalino Sapegno*, Roma, Bulzoni, 1975, III, 309–334; SÁRKÖZY Péter, *Metastasio a 18. századi magyar iskolai színpadon* = *A magyar színjáték honi és európai gyökerei*, szerk. DEMETER Júlia, Miskolc, Egyetemi Kiadó, 2003, 304–316.

római tartózkodásuk idején megismertek. Minden bizonnyal a híres római könyvgyűjtemények (Angelica, Casanatense, Vallicelliana stb.) nyújtottak példát az első hazai tudatosan megtervezett könyvtárak és képgyűjtemények létrehozására a római Germanicum Hungaricumban végzett Barkóczy Ferencnek és Eszterházy Károlynak Egerben, Batthyány Ignácnak Gyulafehérvárott.²³ Az olasz színházi kultúra és az olasz típusú művészeti galéria magyarországi meghonosításának legjobb példáját az Eszterházy hercegek hatvanas években virágzó kismartoni és eszterházi udvara nyújtja, melynek zenés – olasz – színházának művészeti vezetője negyven éven át Joseph Haydn volt.²⁴

A 18. századi olasz szellemi élet legfontosabb intézményének, az Árkádia akadémiának több ezer tagja között szinte minden európai nemzet képviseltette magát. Az „árkászok” között találunk skótokat, svédeket, németeket, oroszokat egyaránt. A dalmáciai városokban önálló árkádiai kolóniák létesültek, és igen népes a lengyel Árkádia-tagok száma is. Ennek egyik oka a lengyel katolikus egyház erős Róma-kötődése, másfelől pedig Jan Sobieskinek az európai kereszténységet megmentő bécsi hadjárata volt.²⁵

Eddigi ismereteink szerint a 18. században tíz – Rómában megfordult – magyar egyházi személy lett tagja az Árkádia Akadémiának.²⁶ Elsőként Kollonich Zsigmond (1699) leendő váci püspök, majd bécsi érsek, aztán Patachich Ádám nagyváradi, majd kalocsai érsek (1743), Metastasio *Izsákjának* latin fordítója, és az ő nyomdokán udvari káplánja, Gánóczy Antal, akinek magyar fordításában került előadásra Metastasio oratóriuma a nagyváradi püspöki operában, melynek egyik karmester-igazgatója az eszterházi zeneigazgató Joseph Haydn testvéröccse, Michael Haydn volt.²⁷ Római tanulmányait befejezve, tudományos művei révén lett az Árkádia tagja Kempelen András, a sakkozógép feltalálójának, Kempelen Farkasnak testvéröccse, és Faludihoz hasonlóan latin verseiért nyert felvételt az Árkádia költői közé a 18. század egyik legnevesebb magyarországi latin költője, a „kor Horatiusának” nevezett Hannulik Krizosztom János is.²⁸ Faludi 1743. évi felvétele az Árkádia tagjainak sorába, melyet Szauder Mária mutatott ki,²⁹ végső bizonyítéka annak, hogy a magyar gyóntatópap Rómában nem élt „visszavonult”

²³ BERLÁSZ Jenő, *Könyvtári kultúránk a XVIII. században*, ill. BITSKEY István, *Barkóczy Ferenc az irodalmi mecénás = Irodalom és felvilágosodás*, szerk. SZAUDER József, TARNAI Andor, Bp., Akadémiai, 1974, 283–333, 334–367.

²⁴ HORÁNYI Mátyás, *Eszterházi vigasságok*, Bp., Akadémiai, 1959; STAUD Géza, *Magyarországi kastélyszínházak*, Bp., MTA, 1963–1965.

²⁵ A. M. GIORGIETTI VICHY, *Onomasticon: Gli arcadi dal 1690 al 1800*, Roma, Accademia dell'Arcadia, 1977. Vö. Sante GRACIOTTI, *L'Arcadia italiana e il Settecento ungherese*, ill. Péter SÁRKÖZY, *Il classicismo arcadico e la rinascita della poesia nell'Europa centro-orientale = Venezia, Italia, Ungheria fra Arcadia e Illuminismo*, szerk. Béla KÖPECZI, Péter SÁRKÖZY, Bp., Akadémiai, 1982, 167–178, 191–201; SÁRKÖZY Péter, *Az olasz árkádkus kultúra közép-európai jelenléte = A magyar nyelv és kultúra a Duna völgyében*, Bp.–Wien, 1989, 228–240.

²⁶ E. VÁRADY, *Ungheresi nell'Arcadia*, Roma, 1932; SÁRKÖZY, *Et in Arcadia ego, i. m.*; KOVÁCS, *Kutatam Árkádiában én is...*, i. m.

²⁷ TÓTH, *Rómából a Pannon Árkádiába*, i. m., 30–46.

²⁸ TÓTH, i. m., 46–52, 190–199, 200–240.

²⁹ Mária SZAUDER, *Ferenc Faludi membro dell'Arcadia romana = Venezia, Italia, Ungheria fra Arcadia e Illuminismo*, i. m., 283–292.

életet, hanem ellenkezőleg, tevékenyen részt vett a város kulturális életében, melynek hatása alatt választotta ki irodalmi mintáit és írta meg első műveit. Latin versei alapján javasolták római barátai a magyar *költő és tudós* felvételét az Árkádia Akadémiába, s ő a Kárpátok Dindimeója (Carpato Dindimeio) pásztorköltői nevet választotta magának. Ennek alapján valljuk, hogy Faludi Ferenc költészetének kulcsa épp római költői-írói formálódása, és ezért költői munkásságát is az olasz árkádikus költészet szemszögéből kell megközelítenünk.

III. Faludi Ferenc olasz árkádikus költészete

Faludit kortársai, majd Batsányi és Toldy Ferenc is a Gyöngyösi utáni magyar irodalom egyik legjelentősebb költőjének tartották, ám a 19. századi romantika „eredetiség-kultusza”, „nemzeti költészete” számára már idegennek, „meghaladottnak” hatott költészetének rokkó hedonizmusa, ha tetszik: „tartalmatlansága”. A századvég posztromantikus irodalomtörténészei elismerték ugyan Faludi stílusának és nyelvhasználatának eleganciáját, de nem becsülték igazán költészetét, mert, mint ahogy azt Császár Elemér megfogalmazta: „Faludi nem volt eredeti költő”.³⁰ A 20. század első felének kutatásai talán épp ezért elsősorban arra irányultak, hogy minél pontosabban meghatározzák Faludi idegen irodalmi mintáit.

Ezeknek a kutatásoknak igen sokat köszönhetünk, többek között Faludi verseinek Négyesy László által gondozott, máig példászerű, szinte „kritikai” kiadását, ugyanakkor viszont az irodalmi közvéleményben Faludi költészete megszűnt „újdomság” lenni. Életművéről, költészetéről immár senkinek sem a magyar irodalmi és költői nyelv megújítása jutott és jut eszébe ma sem, hanem csak az, hogy „nem volt eredeti költő”. Ez részben igaz is, de semmiképp sem szabad megelégednünk arról, amire Faludi költészete kapcsán már Szauder József figyelmeztetett, hogy a felvilágosodás tanainak elterjedéséig és a romantika fellépéséig, Magyarországon a Kazinczy–Kölcsy-vitáig, az „eredetiség” egészen mást jelentett, mint amit jelent a romantika óta. A 17–18. századi európai írók elsősorban nem témáik, hanem nyelvük és stílusuk révén kívántak „eredeti költők” lenni. Ez jellemezte a francia klasszicizmus legnagyobb költőóriásait és a Faludi által is megismert 18. századi árkádikus olasz költőket is, köztük Pietro Metastasiót, a bécsi udvar ünneplött költőcsászárárt, majd az olasz felvilágosodás korának nagy pap-költőit, az Aranka által is fordított Giuseppe Parinit, az *Ossziánt* Európában elsőként lefordító Melchiorre Cesarottit és Vincenzo Montit, az *Iliász* olasz fordítóját.³¹ Ha az „eredetiség” fogalmát nem szakítjuk el a történelmi kortól, a 18. század közepének Európa-szerte elfogadott irodalmi „kánonjaitól”, akkor Faludi Ferenc minden bizonnyal a 18. század, a

³⁰ CSÁSZÁR Elemér, *Faludi Ferenc költészete*, EphK, 1903, 15–32, 113–127.

³¹ SÁRKÖZY, *Petrarcától Ossziánig*, i. m.; MADARÁSZ, *Az olasz irodalom története*, i. m.

Csokonai előtti magyar költészet „legeredetibb” magyar költőjének számít, annak ellenére, hogy – prózai munkáihoz hasonlóan – verseit is külföldi minták alapján írta.³²

A Faludi-versek mintáinak felkutatására irányuló összehasonlító kutatások másik következménye az volt, hogy miközben Faludi kortársai és műveinek két nagy 19. századi kiadója, Batsányi János és Toldy Ferenc egyaránt hangoztatták, hogy Faludiból az „olasz ég csalta elő a költőt”, azaz hogy írói és költői művészetében elsősorban az olasz irodalmi modellek voltak a meghatározók, a 20. századi magyar irodalomtörténet-írásban ennek ellenére az a vélekedés vált elfogadottá és érezteti máig hatását, mely szerint Faludi nem az olasz, hanem a korabeli francia és az úgynevezett „gálás” német költészet mintáit követve formálta volna ki jellegzetes(en olaszos) dalköltészetét.

Miközben igen fontosnak tartjuk Turóczi-Trostler József és más összehasonlító irodalomtörténészek mikrofilológiai kutatómunkáját, mely során valóban ki tudták mutatni nem egy Faludi-vers német megfelelőit, ugyanakkor semmiképp sem feledhetjük, hogy Faludi Ferenc nem Grácban vagy Linzben, hanem a *Rómában* eltöltött öt esztendő alatt lett íróvá, hogy prózai munkáit és színműveit *olasz* fordítások alapján készítette, hogy *Rómában* születtek az általunk ismert első latin és magyar versei, melyeket az Olaszországban elkezdett *Omniáriumában* és két *olaszból* fordított iskoladrámájában örökített meg. Költészete pedig – annak ellenére, hogy egy-egy verse esetében valóban kimutatható a hasonló témát hasonlóképpen feldolgozó német versek megléte – összességében és karakterében az olasz árkádikus költői stílus és költői nyelv magyar költői megvalósítását jelenti. Hasonlóképp Faludi eklogái sem értelmezhetők csupán Theokritosz és Vergilius latin költészetének egyszerű követéseként, hiszen ezek egyszersmind szerves folytatását jelentik annak a bukolikus olasz pásztori dalköltészetnek, melynek Pietro Metastasio volt a legnagyobb képviselője, akinek költői hatása kétségtelenül érezhető nemcsak a két iskoladráma betétverseiben, de Faludi úgynevezett „világi” verseinek hangulatvilágában, verszenéjében is, melyekben már jóval az eklogák előtt is szerepeltek, az olasz árkádikus költők módjára, pásztorokat és nimfákat.³³

Faludi költészetének „olaszos” jellegét először Császár Elemér kérdőjelezte meg, mert szerinte a Faludi-versekben érezhető mértékes ütem inkább francia hatásra utalna, amely valószínűleg német közvetítéssel került költészetébe.³⁴ Turóczi-Trostler József Faludi *Phyllisének* és a berlini nemzeti könyvtárban fellelt kézirat, egy Peter de

³² Sajnos Szauder József Faludi és Csokonai „olaszos” költészetéről szóló tanulmányai közül a legtöbb máig csak olasz nyelven olvasható, így nem eléggé ismertek még a 18. századi magyar irodalom kutatói körében sem. Vö. József SZAUDER, *Settecento italiano – Settecento ungherese*, Wiesbaden, 1965; *Ispirazioni italiane nella cultura ungherese del Settecento = Sensibilità e razionalità nel Settecento*, a cura di V. BRANCA, Firenze, Sansoni, 1967; *Il rococo all'italiana di Csokonai = Italia e Ungheria: Dieci secoli di rapporti letterari*, szerk. Mátyás HORÁNYI, Tibor KLANICZAY, Bp., Akadémiai. Vö. SÁRKÖZY Péter, *Italianisztika a komparatistikában – komparatistika az italianisztikában*, Helikon, 2004, 255–264.

³³ Már jóval az eklogák előtt megjelent Faludi költészetében a pásztor költészet jellegzetes világa. A *Cupidóban* Rusticus és a Poéta felelgetnek egymásnak, a *Clorindában* egy szerelmes pár, egy pásztor és egy pásztorleányka enyelegnek, míg az *Erdőben* megjelenik a „nagy Pán”, Phillis és Tityrus teregetik a nyáját, a *Tavaszbán* pedig Mopsust látjuk, amint a „furuglyáját” fújja barátja, a disznópásztor Corydon mellett. Faludi eklogaköltészetéről lásd VÖRÖS Imre, *Faludi eklogái*, It, 1979, 849–865.

³⁴ CSÁSZÁR, i. m., 115.

Memel nevű német költőtől származó versnek az összevetése után azt állapította meg, hogy „Faludi *Phyllis*-e úgy viszonylik a némethez, mint *ennek bőbeszédűbb*, de ritmikailag-metrikailag hű másolata.”³⁵ Hasonlóképp kimutatta, hogy „azonos a német és magyar vers alaphelyzete, témája, a belső és külső formája” Faludi *Kisztó éneke* és egy 17. századi német költő, Benjamin Neukirch költeménye esetében, míg a híres pipadal Turóczi-Trostler szerint egy ismeretlen szerzőjű angol versre lenne visszavezethető, melynek német és francia változata is ismert volt a korban. Turóczi-Trostler szerint *A pipárul* „úgy hat, mintha csak a franciát másolta volna magyarul ritmusban, rímképben”, de ehhez azt is hozzáteszi, hogy Faludi verse „*inkább utánpótlás, mint fordítás*”.³⁶ Turóczi-Trostler József tanulmányainak hatására a magyar irodalomtörténet-írásban máig érvényesül az a felfogás, mely Faludi költészetében a 17–18. századi német udvari vagy gáláns költészet hatását tartja mérvadónak, annak ellenére, hogy az angol–francia–német pipaversek mintájára írt *A pipárul* fölé maga Faludi írta oda: *Olasz sonetto formájára*.

Az italianista Koltay-Kastner Jenő elfogadta ugyan Turóczi-Trostler filológiai kutatásának eredményeit, hogy a *Phyllis* és még más Faludi-versek témaötlei valóban megtalálhatók nem egy német költőnél is, de azt is hozzátette: „De mit csinált ő a meglehetősen száraz német elbeszélésből! Valósággal dramatizálta... Megtöltötte humorral, s olyan szellemes csattanóval zárta, milyen eszébe sem jutott elődjének, aki Faludi nagyszerű stílusérzékelével sem rendelkezett.”³⁷

Faludi Ferenc verseinek témáit a 17–18. századi európai későbarokk költészet általánosan használt kincstárából merítette. Mivel jól tudott németül és franciául is, nem kétkedhetünk abban, hogy német és francia költőket is olvasott. (Azt már kevésbé tartjuk valószínűnek, hogy német levéltárak *kézírtos* énekgyűjteményeiből másolta volna ki ezeket a verseit.) Azok a versei, melyek esetében a filológiai kutatás ki tudott mutatni német „gáláns” versmegfeleléseket, mind abba az ízléskörbe tartoznak, melyet az olasz későbarokk és a rokokó olasz költészet terjesztett el egész Európában. A német gáláns udvari költészet, melyet Faludi kétségtelenül ismerhetett, ugyanannak a Guarinótól és Marinótól eredeztethető olasz költői ízlésnek a kisugárzását mutatja, melyből a Faludi által ismert és követett Pietro Metastasio dalköltészete is született.

Faludi árkádikus költészetének megítélése hasonló Balassi petrarkizmusának értelmezéséhez. Balassi Bálint jellegzetesen petrarkista szerelmi verseinek témáit, motívumait elsősorban a kortárs német neolatin költőktől merítette, de ennek a petrarkista neolatin költészetnek alapja Petrarca szerelmi lírája és a 16. századi olasz petrarkizmus volt. Így annak ellenére, hogy Balassi egyetlen verse esetében sem lehet ugyan *egy meghatározott* Petrarca-vers hatását kimutatni, de az vitathatatlan, hogy a *Szép magyar komédiát* olaszból fordító, azaz *olaszul értő és olvasó* Balassi Bálintnak, aki versei közül nem egyet „olasz nótára” szerzett, *olvasnia kellett* Petrarca verseit, és szerelmi lírája az *olasz*

³⁵ TURÓCZI-TROSTLER József, *Faludi és a „gáláns” költészet*, EphK, 1914; ua. = Uő., *Magyar irodalom – világirodalom*, Bp., Akadémiai, 1961, I, 365.

³⁶ Uő., *Az első magyar szonett*, It, 1938; ua. = Uő., *Magyar irodalom – világirodalom*, i. m., 369–379.

³⁷ KOLTAY-KASTNER Jenő, *Faludi Ferenc idegen nyelvű versei és jegyzetei*, ItK, 1959, 132.

petrarkista költészet egyik legnagyobb közép-európai megvalósítását jelenti. Hasonlóképp nem von le semmit Csokonai Vitéz Mihály költői formálódásának *olaszos* jellegéből – melyet Horváth János és Szauder József egyaránt kétségtelennek tartottak – az a tény, hogy a fiatal Csokonai első olasz fordításait a debreceni Nagykönyvtárban talált német Eschenburg német iskolák számára szerkesztett antológiájából (igaz, eredeti *olasz* nyelven szereplő *olasz költők*ből) készítette, valamint az, hogy a tökéletes zeneiséggel megszólaló, nagy költeményeiben Rousseau és a francia felvilágosodás eszmevilágát szóltatja meg – az olasz árkádikus költők stílusában.³⁸

Faludi Ferenc – minden bizonnyal Rómában elkezdett – költői munkásságában azt az olasz árkádikus költészetet szóltatja meg magyar nyelven, melyet Rómában ismert meg a római Árkádia Akadémia költőinek körében, akik őt is az akadémia tagjai sorába választották – valószínűleg nem minden ok nélkül.

Koltay-Kastner Jenő *Faludi Ferenc olasz versformái* című tanulmányában arra is rámutatott, hogy Faludi verszenéje nem valamiféle „sikertelen próbálkozás” volt a német versmérték magyarra ültetésére, mint azt korábban Sík Sándor feltételezte,³⁹ hanem igen sikeres magyar nyelvű megszólaltatása annak a jambikus lejtésű olasz verszenének, melyet mindenekelőtt Metastasio versei képviseltek.⁴⁰ Az olasz verselésben, mivel a hosszúság összeesik a hangsúllyal és mivel az olasz hangsúly leggyakrabban az utolsó előtti szótagra esik, igen nehéz a tökéletes jambikus mérték visszaadása, hiszen a jambikus soroknak is rövid féltagon kell végződniük. Ezeket a sorokat azonban Metastasio igen nagy virtuozitással tudta váltogatni páros szótagú hosszú, végleges szavakon kicsengő sorokkal, és ezzel biztosított sajátos zeneiséget verseinek. Koltay-Kastner szerint ezt a verstechnikát követi első, iskoladrámái számára írt magyar verseiben Faludi Ferenc is, melyeket a Metastasio-melodrámban gyakran alkalmazott arietták mintájára formált.⁴¹ Koltay-Kastner Jenő nemcsak a *Clorinda*, a *Hajnal*, a *Bucsuzó ének* és más Faludi-versek esetében tudta kimutatni alapvető formai megegyezéseket Metastasio dalaival, de azt is feltételezte, hogy az Akadémiai Könyvtár Kézirattárában őrzött kézirat-másolatban található, olasz nyelvű, *Solitario bosco amato* kezdetű, nyelvtanilag igen hibás költemény az autográf kötetbe írt francia versekhez hasonlóan Faludi olasz költői próbálkozását mutatná.

³⁸ SZAUDER József, *Csokonai és Metastasio* = Uő., *Olasz irodalom – magyar irodalom*, i. m., 388–434. SZAUDER József olasz nyelven írt tanulmányának azt a címet adta: „Faludi olasz rokokó költészete”: *Il rococó all’italiana di Csokonai* = *Italia e Ungheria: Dieci secoli di rapporti letterari*, i. m.

³⁹ SÍK Sándor, *Faludi Ferenc és a nyugateurópai verselés*, It, 1921, 37–38.

⁴⁰ KOLTAY-KASTNER Jenő, *Faludi Ferenc olasz versformái*, ItK, 1924, 19–27. Németh László szerint is „verselésünkbe ő vezette be a nyugati időmértéket. Nem úgy, mint Kazinczyék, pontosan másolva a jambus és trocheus lábakat, hanem a régi magyar tagoló versbe keverve édes ízként könnyed lejtésnek... hangulata szinte Csokonaié már. Épp oly zenei, tökéletes, olaszos és sok nedvvel magyar.” Vö. NÉMETH László, *Költők prózája: Janus arccal* = Uő., *Kiadatlan tanulmányok*, Bp., Magvető, 1968, I, 666–667.

⁴¹ SZELESTEI N. László Faludi versei általa felfedezett nagyszombati kéziratgyűjteményének elemzése során figyelmeztetett arra, hogy a kéziratok „átírása” során megváltozik az eredeti verszene, és ezért elég nehéz pontosan meghatározni a Faludi-versek „mértékét”. Vö. *Faludi Ferenc autográf verseskötönyve Nagyszombatban*, MKsz, 1999, 287–303.

Az „eredetiség” és az „idegen hatások” kérdésében teljes mértékben elfogadhatjuk Horváth János álláspontját, mely szerint az a megállapítás, hogy Faludi „nem volt eredeti költő”, nem kisebbíti költészetének értékeit és fontosságát: „Énekei legnagyobb része bizonyára kölcsönzött tartalmú, sőt... sok esetben formailag is idegen dallam mintát követ. Az idegen ízt azonban le tudta törölni, nyelve és ritmusa tiszta, a népin nevelt magyarságával. S azzal hatott. Már kortársai szemében... eredetinek, gyökeresen magyarosnak tetszett.”⁴²

Horváth János szerint „Olasz iskoláról nem szólnak irodalomtörténészeink, pedig minden jel arra vall, hogy Faludi azt kezd. ...A magyar lírában nem is hagyománytalan az ő ízlése: Balassi, Rímay, Zrínyi Miklós szintén merítettek abból a forrásból. Utána pedig kisebb részben Révai, határozottabban Himfy és Csokonai követi példáját. Ez olaszos iránynak, bármilyen szűk körű a századvég többi iskoláihoz viszonyítva, kétségtelen jelentősége van a dalszerűség és formaérzék, különösen a rímelés fejlesztése körül.”⁴³ Ennek a Faludi által megkezdett „olaszos” iránynak Csokonai Vitéz Mihály és Kisfaludy Sándor lesznek a legjelentősebb képviselői a század végén.

Szauder József is határozottan kiállt a 18. századi magyar költészetben jelentkező olasz hatások fontossága, az „olasz költői ízlés” magyar kultúrában való meghatározó megléte mellett. *A 18. századi magyar költészetet ért olasz hatások* című, sajnos máig csak olasz nyelven olvasható tanulmányában Szauder megállapítja: „a magyar költői nyelv felfrissülése és megszabadulása a barokk és tradicionális poétika szabályaitól nem a Bessenyei által kívánt módon, a filozófiai művek fordításán keresztül történt, hanem egy hosszú költői-művészi érlelődés során, melyet a magyar költők egy olyan költészet fordítása közben sajátítottak el, mely akkor már mentes volt a skolasztikus sémáktól, és szabad teret engedett a fantasztikus költői expresszió, a költői fantázia szabad kifejezése, az érzelmesség fokozott érvényesítése számára. Ilyen modellt jelentett Faludi és Csokonai számára az olasz költészet.”⁴⁴

Az olasz költészet 18. századi magyar lírára gyakorolt hatásában az bizonyult a legfontosabbnak, hogy az árkádikus olasz költészet legfőbb céljává a barokk költészet túlzásai után ismét a költői megformálás szépsége, pontossága és egyszerűsége vált. A költészet megszűnt az erkölcsi tanítások propagálásának eszköze lenni, egyedüli céljává ismét a szépség megteremtése, a gyönyörködtetés vált. Ennek az új, olasz típusú *árkádikus* költészetnek magyarországi képviselői és megvalósítói – Szauder József megítélése szerint – Faludi Ferenc és Csokonai Vitéz Mihály voltak, akiknek művészetében megvalósult a modern magyar költészet igazi megújulása.⁴⁵ Faludi legnagyobb költői érdeme az, hogy „lírai verseiben Metastasio igen alaposan tanulmányozott ariettái és canzonettái modorában szólal meg, Ez a modern költői ihletettség vezette arra Faludt,

⁴² HORVÁTH JÁNOS, *A magyar irodalmi népiesség Faluditól Petőfiig*, Bp., Akadémiai, 1978, 34.

⁴³ HORVÁTH JÁNOS, *A magyar irodalom fejlődéstörténete*, Bp., Akadémiai, 1976, 211–212.

⁴⁴ SZAUDER, *Ispirazioni italiane nella cultura ungherese del Settecento*, i. m., 222–223.

⁴⁵ „Erano proprio il Faludi e il Csokonai Vitéz a ricavare questo nuovo insegnamento poetico dell’Arcadia italiana per la vera e profonda riforma stilistica della poesia ungherese realizzata tramite le loro opere.” *Uo.*, 223.

hogy megújítsa a magyar dalköltészetet. Legnagyobb történelmi érdeme ebben a mozzanatban rejlik: organikusan tudta beépíteni a Liedbe, illetve a magyar hagyományok szerint versben írt dalokba a 18. század első felének olasz költészetére jellemző melódiákat és versformákat.”⁴⁶

Faludi és az olasz költészet kapcsolatában a végső bizonyítékot végül nem Szauder József, hanem felesége és munkatársa találta meg, aki fellelte azt az adatot, miszerint Faludit 1743-ban az olasz Árkádia Akadémia a Kárpátok Dindimeója (Carpato Dindimeio) pásztorköltői néven tagjai sorába választotta. Joggal állapíthatta meg Szauder Mária: „az a felfogás, mely Révai óta Batsányin keresztül máig tartotta magát az irodalomtörténetben Faludi költészetéről, nem volt megalapozott. Faludi... népiessége az olasz árkádiai népiességen alapult, melyet Rómából való hazatérése után a magyar nyelv népies stílusában ültetett át a magyar költészetbe.”⁴⁷

Faludi Ferenc tehát nemcsak „követhette” az olasz árkádikus költők példáját, hanem maga is *árkádikus költő* volt, és költészetét mint a Metastasio által fémjelzett olasz árkádikus költészet Csokonai előtti legtokéletesebb magyar megvalósítását kell értelmeznünk és értékelnünk.

⁴⁶ SZAUDER, *Settecento italiano – Settecento ungherese*, i. m., 190.

⁴⁷ Maria SZAUDER, *Ferenc Faludi membro dell’Arcadia romana*, i. m., 292. Magyarul: Uő., *Faludi Ferenc a Római Árkádia tagja*, i. m.